

Bryggeriets Bildnings Byrå (BBB)
peter.rosberg@bryggeriet.org

2019-01-14
Dnr 400-2017:10213

Beslut

efter kvalitetsgranskning av betygssättning på
högskoleförberedande program vid
Bryggeriets Gymnasium i Malmö kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av betygssättning på högskoleförberedande program. Syftet är att granska kvaliteten i betygssättningsprocessen med fokus på lärarnas arbete. Kvaliteten bedöms utifrån i vilken utsträckning lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper, baserat på ett brett och varierat underlag.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning fångar läraren ett brett och varierat underlag som grund för betygssättning av elevens kunskaper?
2. I vilken utsträckning gör läraren en allsidig utvärdering av elevens kunskaper vid betygssättning?

För att besvara frågeställningarna granskas betygssättningen i svenska på högskoleförberedande program, med särskild inriktning på Svenska 3. Granskningen berör 29 skolenheter med såväl enskilda som kommunala huvudmän. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Bryggeriets Gymnasium i Malmö kommun med Bryggeriets Bildnings Byrå (BBB) som huvudman ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Bryggeriets Gymnasium den 20 november 2018. Besöket genomfördes av Stefanie Luthman och Johan Juffermans. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation från skolan och genomfört intervjuer med elever, två svensklärare och med rektorn.

Bryggeriets Gymnasium har cirka 144 elever. Enligt inkomna uppgifter från skolans rektor undervisar en lärare i Svenska 3 innevarande läsår. Läraren, som är legitimerad och behörig att undervisa i svenska i aktuella årskurser, hade under läsåret 2017-2018 ansvar för betygssättningen i Svenska 3. Vid skolenheten finns ytterligare en legitimerad svensklärare. De båda lärarna samverkar, varför pluralformen "lärarna" används i Skolinspektionens bedömningar.

I detta beslut gör Skolinspektionen en samlad bedömning av det granskade området utifrån de övergripande frågeställningarna. Därefter följer en motivering till det utvecklingsområde som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna samlar bedömningsunderlag som ger en bred och varierad bild av alla elevers kunskaper i förhållande till syfte, centralt innehåll, kunskapskrav och den undervisning som bedrivits.

Lärarnas planering täcker centralt innehåll i Svenska 3 både avseende undervisning och bedömningstillfällen

Granskningen visar att lärarna utgår ifrån ämnets syfte och kursens centrala innehåll i sin planering av undervisning och bedömningstillfällen. Planeringen stäms också av mot

innehållet i kursens kunskapskrav. Till exempel berättar lärarna att de vid planeringen av kursen säkerställer att skrivandet ges tillräckligt med utrymme då det enligt lärarna är en av svenskämnets grundstenar.

Lärarna samlar in ett brett och varierat bedömningsunderlag

Granskningen visar att lärarna genomför bedömningstillfällen som ger ett brett och varierat underlag för bedömning av elevernas kunskaper. Vad gäller bedömningsunderlagens bredd framgår av inskickad dokumentation och intervjuerna med lärare och elever att det genomförs sju olika examinerande uppgifter under kursens gång. Eleverna skriver PM, redovisar muntligt en diktanalys, håller ett övertygande tal, spelar in en podcast om språkhistoria, arbetar skriftligt med litterär analys vid två tillfällen samt genomför det nationella provet. Målet enligt lärarna är att elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven testas flera gånger. Lärarna uppger att de av den anledningen låter eleverna skriva PM både på hösten och vid nationella provet. Detsamma gäller möjligheten att visa sina kunskaper i analys av olika texttyper där lärarna beskriver att det finns en progression från diktanalys till litterär analys. Lärarna berättar vidare att de försöker skapa uppgifter som omfattar flera delar av kunskapskravet. Till exempel prövar uppgiften om argumenterade tal enligt lärarna även elevers kunskaper i källkritik och retoriska begrepp samt deras förmåga att formulera en tes. Bilden bekräftas av intervjun med eleverna som uttrycker att antalet uppgifter räcker för att visa vad de kan och att de får flera chanser att visa sina kunskaper. Vad gäller bedömningsunderlagets variation framkommer av inskickad dokumentation och lärarintervjuerna att eleverna arbetar med olika muntliga redovisningar och skriftliga inlämningsuppgifter. Som komplement till de formella bedömningsuppgifterna för muntlig framställning vilka är nämnda ovan, får eleverna visa sina muntliga förmågor genom informella bedömningstillfällen där de deltar i seminarier, diskuterar i smågrupper eller diskuterar med läraren.

Lärarna samlar in elevernas prestationer och sina bedömningar under kursens gång

Granskningen visar att lärarna kontinuerligt samlar in elevernas skriftliga och muntliga prestationer samt sina bedömningar av elevernas visade kunskaper. Till exempel framkommer av intervjuerna med lärarna att de samlar in elevernas texter digitalt, spelar in elevernas tal under seminarier och skriver anteckningar i digitala dokument. Lärarna uppger att formella och informella bedömningstillfällen dokumenteras på olika sätt. De formella bedömningarna av elevernas visade kunskaper sammanställer lärarna i en kursmatris som ligger på skolans digitala plattform. Kursmatrisen fylls i kontinuerligt där lärarna färgmarkerar efter varje genomförd uppgift var eleverna befinner sig kunskapsmässigt i förhållande till kunskapskraven. Lärarna berättar vidare att de bryter ner kursmatrisen i mindre bitar för enskilda uppgifter och att de använder dessa uppgiftsmatriser för att bedöma elevernas kunskaper och för att dokumentera sina bedömningar. De informella bedömningstillfällena som exempelvis elevernas aktiva deltagande i en gruppdiskussion dokumenterar lärarna i form av anteckningar, vilket framkommer i lärarintervjuerna.

Lärarna utvärderar bedömningsunderlagen kontinuerligt

Granskningen visar att lärarna utvärderar och vid behov reviderar sina bedömnings- tillfällen så att de blir mer ändamålsenliga och ger eleverna fler möjligheter att visa sina kunskaper. Till exempel berättar lärarna att ändringarna ofta handlar om att förtydliga uppgifternas instruktioner och att anpassa deras tidsåtgång.

Skolinspektionen bedömer att lärarna gör en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven.

Lärarna har former för att få god överblick över samtliga underlag för betygssättning

Granskningen visar att lärarna sammanställer bedömningsunderlagen inför betygssättningen på ett sätt som är ändamålsenligt för en allsidig bedömning av elevernas kunskaper. Det framkommer av lärarintervjuerna att sammanställningen omfattar uppgiftsmatriser, en övergripande kursmatris, lärarnas anteckningar och elevernas arbeten. Lärarna uppger att de vid behov breddar sina underlag genom att ta hänsyn till prestationer som elever har visat i andra sammanhang. Det kan exempelvis handla om elevers källhantering i gymnasiearbetet eller elevers argumentationsförmåga när de debatterar i samhällskunskap. Eleverna får också möjlighet att komplettera med extra-uppgifter om det är mindre delar av kunskapskravet som saknas för att en elev ska få ett visst betyg, vilket framkommer av lärar- och elevintervjuerna.

Lärarna värderar bedömningsunderlagens giltighet och tillförlitlighet

Granskningen visar att lärarna inför betygssättningen gör en värdering av bedömningsunderlagens giltighet och tillförlitlighet. Vad gäller bedömningsunderlagens giltighet framkommer av lärarintervjuerna att lärarna viktar de moment tyngre som ligger senare i kursen och som lärarna har lagt mer tid på i undervisningen. Till exempel berättar en lärare att hen tar särskild hänsyn till elevernas muntliga framställningar då de muntliga momenten utgör en stor del av kursen. Lärarna säger också att vetenskapligt skrivande väger tyngre då det är mer tidskrävande än andra uppgifter. Även nationella provet uppges av lärarna som ett viktigt underlag för betygssättningen då en stor del av kursen används för att förbereda eleverna inför provet. Det framkommer av lärarintervjuerna att lärarna diskuterar vilken tyngd det nationella provet ska ha vid betygssättningen. Lärarna uttrycker att de upplever det som ett dilemma att nationella provet ska väga tungt samtidigt som de arbetar för att eleverna får en undervisning som speglar kursens bredd och där de försöker samla in ett brett och varierat bedömningsunderlag. Vad gäller bedömningsunderlagens tillförlitlighet framkommer av intervjuerna med lärarna att de till exempel viktar de uppgifter tyngre som de med större säkerhet kan säga att eleverna skrivit självständigt.

Lärarna grundar sitt beslut om betyget på en helhetsbedömning av elevernas kunskaper

Granskningen visar att lärarna vid betygssättningen gör en helhetsbedömning av elevernas kunskaper. Lärarna uppger i intervjuerna att allt underlag räknas in när de sätter betyg och beskriver att de går igenom sina bedömningar och kommentarer som finns dokumenterade i kursmatrisen och uppgiftsmatriserna, att de tittar på sina anteckningar från formella och informella bedömningssituationer och att de ibland går tillbaka till elevarbeten. Lärarna uttrycker att det är viktigt att de inte "stirrar sig blinda" på matriser, utan att de ofta reflekterar kring hur de uppfattar elevernas visade kunskaper i sin helhet.

Lärarna arbetar för att alla elever bedöms på samma grunder

Granskningen visar att lärarna vid skolenheten arbetar för att säkerställa att betygen baseras på elevernas kunskaper och att ovidkommande faktorer inte vägs in. Det framkommer till exempel av intervjun med eleverna att de inte upplever att deras kön påverkar betygssättningen. Eleverna beskriver också att de inte upplever att faktorer såsom närvaro påverkar betygssättningen.

Skolinspektionen bedömer att lärarna inte i tillräcklig utsträckning samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygssättning.

Granskningen visar att lärarna samarbetar kring kursens upplägg och tolkning av styrdokument. Vidare sambedömer lärarna nationella provet. Lärarna samarbetar dock inte kring analys av avvikelserna mellan kursbetyg och nationella provet.

Lärarna har diskussioner kring planering av kursens upplägg och tolkning av styrdokument

Av lärarintervjuerna framkommer att lärarna samarbetar kring planeringen av kursen Svenska 3. Till exempel berättar lärarna att de delar planeringar med varandra i syfte att skapa en kontinuitet för elever mellan de olika svenskkurserna. Lärarna uppger att de pratar mycket om betyg på skolan och att de till exempel diskuterar vad som krävs för att elever ska få E. Även rektorn berättar att lärarna pratar mycket om betygssättning och hur de kan få in underlag för att kunna sätta ett godkänt betyg. Rektorn säger att lärarna utifrån diskussionerna har arbetat fram mer varierande examinationsformer så att eleverna kan visa sina kunskaper på olika sätt. Av lärar- och rektorsintervjuerna framgår vidare att lärarna för diskussioner kring tolkning av kunskapskravet och användning av matriser. Till exempel diskuterar lärarna vad konsekvenserna blir när de styckar upp kunskapskravet i mindre bitar. Lärarna säger att de har pratat om att en risk med kursmatriser är att alla moment kan upplevas som lika mycket värda trots att vissa moment väger tyngre än andra när betygen ska sättas.

Lärarna sambedömer genom att ha diskussioner om tolkning av enskilda elevprestationer

Det framkommer av rektors- och lärarintervjuerna att lärarna sambedömer det nationella provet. Enligt rektorn sambedömer två till tre lärare nationella provets muntliga del. Vad gäller den skriftliga delen av nationella provet framgår av rektorsintervjun att den undervisade läraren rättar alla prov, men att det finns planer att två lärare ska sambedöma vid nästa omgång av nationella provet. Vid svårbedömda fall kopplar läraren in en kollega eller rektorn som själv är utbildad svensklärare. Rektorn berättar också att alla lärare på skolan har möjlighet till sambedömning och ger ett exempel där svenskläraren och samhällskunskapsläraren sambedömer elevuppgifter. Vad gäller sambedömning inom svenskämnet utöver nationella provet säger rektorn att lärarna skulle kunna samarbeta mer.

Lärarna analyserar slutbetygen, men inte avvikelserna mellan kursbetyg och nationella provet

Det framkommer av rektors- och lärarintervjuerna att det finns tid avsatt för lärarna att utvärdera läsåret utifrån betyg. Lärarna uppger att de till exempel har diskuterat sambedömning och alternativa examinationsformer i samband med att en tidigare betygsanalys visade att flera elever hade fått F i Svenska 3. Vad gäller könsrelaterade skillnader i betyg i Svenska 3 berättar lärarna att kvinnor har lite högre betyg än män. Lärarna uppger att de har diskuterat om denna skillnad är väsentlig. Lärarna berättar att de brukar diskutera mer de betygsskillnaderna som finns mellan skolans olika profiler. Av rektorsintervjun framgår att rektorn har sammanställt all betygsstatistik sedan gymnasiereformen för att analysera betygsutvecklingen i olika program. Rektorn säger att svenskämnet alltid har varit ett "mellanämne" med runt 13 i meritvärde och att de på organisationsnivå därför inte har lagt ett särskilt fokus på betygssättningen i just Svenska 3, utan att de har gjort detta i kurser som enligt rektorn har haft en större spridning i betyg.

Skolenhetens insända dokumentation visar att det finns skillnader mellan slutbetyg och nationella prov i Svenska 3. År 2018 hade 47 procent av eleverna högre kursbetyg i Svenska 3 än resultatet på nationella provet.¹ Rektorn uppger i intervjun att de varje år analyserar skillnaderna mellan slutbetyg och nationella provet, men att fokus har legat på andra ämnen än svenska de senaste åren. Rektorn säger att lärarna tillmäter nationella provet stor vikt vid betygssättningen. En förklaring till avvikelserna mellan slutbetyg och provbetyg i Svenska 3 som nämns av rektorn är att eleverna med hjälp av svensklärarnas stöd lyckas att nå upp till sin fulla kapacitet under lektionstiden, men att det är svårare för eleverna att visa denna kapacitet under nationella provet. Det framkommer inte av rektors- och lärarintervjuerna att lärarna på ett systematiskt sätt analyserar skillnaderna mellan slutbetyg och provbetyg och diskuterar eventuella orsaker till dessa.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- **Rektorn behöver försäkra sig om att svensklärarna i sin sambedömning analyserar avvikelser mellan resultat på nationella prov och slutbetyg i Svenska 3.**

Granskningen visar att Bryggeriets Gymnasium har en avvikelse mellan resultat på nationella prov och slutbetyg i Svenska 3 som är högre än riksnittet. Vid skolenheten är avvikelsen konstaterad, men svensklärarna har inte analyserat avvikelsens orsaker. Enligt gymnasieförordningen syftar de nationella proven till att stödja betygssättningen.² För att lärarna ska kunna använda nationella provet som ett giltigt och tillförlitligt underlag vid betygssättningen är det betydelsefullt att lärarna samarbetar i sin analys vad avvikelser mellan slutbetyg och provbetyg beror på. Genom att analysera dessa avvikelser tillsammans kan lärarna exempelvis utveckla en samsyn hur de kan kommunicera vikten av det nationella provet till eleverna och förbereda dem inför provet i syfte att det utgör ett mer tillförlitligt bedömningsunderlag vid betygssättning.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 30 september 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena samt vilka effekter det haft för verksamheten.

Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till

¹ Motsvarande siffra för riket med enskilda huvudmän är 39 procent. Källa: Skolverket

² Gymnasieförordningen (2010: 2039). 8 kap. 3 §

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:10213) i de handlingar som sänds in. I ärendets slutliga handläggning har utredare Johan Juffermans och projektledare Karin Lindqvist deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

2019-01-14

X Gabriel Brandström

X Stefanie Luthman

Beslutsfattare

Signerat av: Gabriel Brandström

Föredragande

Signerat av: Stefanie Luthman

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/betygssattning-pa-hogskoleforberedande-gymnasieprogram--fokus-pa-svenska/>

Bilaga: Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

3 kap. 16 § 1-2 st.

Beslut om betyg

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Gymnasieförordningen (2010:2039)

8 kap. 2 §

Kunskapskrav ska finnas för betygen A-E.

Kraven för betygen A, C och E ska precisera vilka kunskaper som krävs för respektive betyg. Kunskapskravet för betyget D innebär att kraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kravet för betyget B innebär att även kraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

8 kap. 3 §

Syftet med nationella prov är att stödja betygssättningen.

8 kap. 3 a §

Nationella prov ska användas i de kurser som anges i 3 b §.

När nationella prov används ska eleverna delta i alla delar av proven. Rektorn får besluta att en elev inte behöver delta i ett nationellt prov eller i någon eller några delar av ett sådant prov, om det finns särskilda skäl.

8 kap. 3 b §

Nationella prov ska användas i den högsta avslutande kursen på programmet och, i förekommande fall, inriktningen, i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Proven ska vara uppdelade i delprov som genomförs på vissa dagar eller under vissa perioder.

2011 års läroplan för gymnasieskolan, Lgy 11, (SKOLFS 2011:144)

Lgy 11, 1. Skolans värdegrund och uppgifter, Kunskaper och lärande

"Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet - som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen."

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Kunskaper

I avsnittet uppställs ett antal riktlinjer och för läraren gäller att denne bl.a. ska

- se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv,
- samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen,
- i undervisningen beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning, och

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.5 Bedömning och betyg

I detta kapitel anges bland annat riktlinjer för läraren, exempelvis ska läraren redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker. Vidare anges att läraren vid betygssättningen ska

- utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs,
- beakta även sådana kunskaper som en elev har tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen, och
- utifrån de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs allsidigt utvärdera varje elevs kunskaper.

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*

"Betygssättning är beslut som typiskt sett har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de har fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda. Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet." (s.297)

"Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner och andra styrdokument utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevens kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget." (s.298)